

O DEETATIZACIJI I OPASNOSTIMA OD NOVE ETATIZACIJE U ZADOVOLJAVANJU ZAJEDNICKIH POTREBA

UVODNA NAPOMENA

Nalazimo se na početku izgrađivanja novog sistema zadovoljavanja zajedničkih potreba, u kojem *samoupravno organizirani radni ljudi*, prije svega u udruženom radu, *treba da preuzmu niz funkcija države* u utvrđivanju i realizaciji društvene politike u oblasti zadovoljavanja zajedničkih potreba.

U tom procesu od izuzetne je važnosti shvatiti i ispravno *ugraditi ulogu i funkcije države*.

Osnovne tendencije transformiranja uloge države i smanjivanja njenih funkcija, odnosi države i samoupravnih interesnih zajednica, te određene tendencije prikrivenog jačanja funkcije države deformiranjem novih samoupravnih instituta predmet su analiza ovog napisa.

Po inerciji — *stari etatistički odnosi traže da se jave u novim formama i institucijama*, te uvijek postoji realna opasnost da se novi samoupravni institucionalni mehanizam samoupravnih interesnih zajednica zamjenjujući državu i *sam etatizira*.

Pored toga zbog neizgrađenosti novog sistema u cjelini postoji realna opasnost — *da neki novi samoupravni mehanizmi* — kao na primjer *planiranje, opća bilanca, utvrđivanje standardnog nivoa sredstava itd., postanu sredstvo nove etatizacije* — umjesto instrumenti ostvarivanja novih samoupravnih društveno-ekonomskih odnosa. U cijelom tom procesu izgrađivanja novog bitno je i *nužno precizirati i razraditi različite funkcije države*, kako bi se osiguralo efikasno funkcioniranje novog sistema, zaštita širih društvenih interesa, i sigurnost u ostvarivanju niza *ustavnih prava radnih ljudi i građana* u samoupravnim interesnim zajednicama.

Prepuštanje razvoja *spontanoj igri odnosa snaga* u svakoj sredini, nedovoljna jasnoća u odnosima države i samoupravljanja u ovoj oblasti, ne osuđivanje određenih jednostranosti u praksi, odnosno *neshvatanje složenosti društvenih funkcija* koje treba uspješno da obavljaju samoupravne interesne zajednice moglo bi ozbiljno *ugroziti* u praksi *ostvarivanje* nove ustavne koncepcije zadovoljavanja zajedničkih potreba.

SAMOUPRAVNA INTERESNA ZAJEDNICA MORA SE ORGANIZIRATI KAO SLOŽEN SISTEM

Jedna od najkrupnijih promjena, može se reći i jedna od bitnih temeljnih komponenti novog cjelovitog samoupravnog socijalističkog sistema, posebno izgrađivanja novog sistema društvene reprodukcije koji se temelji na neotuđivim pravima odlučivanja udruženih radnika u OOUR-u o dohotku, svakako je nova ustavna koncepcija zadovoljavanja zajedničkih potreba.

Za razliku od svih do sada poznatih političkih sistema, ne samo u kapitalizmu nego i u socijalizmu, u kojima je ova oblast direktno u funkciji organa države, nova ustavna koncepcija zadovoljavanja zajedničkih potreba prvi je pokušaj organiziranja društvenih djelatnosti (službi) u funkciji *organiziranja radnika u udruženom radu uz znatno smanjenje funkcija i uloge države*.

U društvenim sistemima razvijenog kapitalizma, u društvenim sistemima zemalja u razvoju i u društvenim sistemima državnog socijalizma, politika, utvrđivanje i ubiranje sredstava za zadovoljavanje zajedničkih potreba, i njihova raspodjela u potpunosti su etatizirane — nalaze se u funkciji organa države.

Što su zemlje razvijenije, što je veći nacionalni dohodak, to se u rukama države koncentriraju veća sredstva za zadovoljavanje zajedničkih potreba. I u sistemima razvijenog kapitalizma i u sistemima državnog socijalizma stalno rastu sredstva koja se koncentriraju u rukama države, a koja služe za zadovoljavanje zajedničkih potreba — za ostvarivanje određenih socijalnih prava svih građana, odnosno za jačanje takozvanog društvenog standarda.

U tom smislu javljaju se i nove teorije političkih sistema — koje vide nužnost daljeg jačanja funkcija države, odnosno koje tvrde da s razvojem društva *moraju sve više jačati funkcije države*, da se ona mora širiti, postati sveobuhvatna — doseći svakog građanina i osigurati sve potpunije zadovoljavanje zajedničkih potreba.

Najpotpuniji izraz takve koncepcije na Zapadu je takozvana »država blagostanja«, čija je praktična realizacija najdalje poodmakla u Švedskoj. U Švedskoj država osigurava svim građanima besplatno školovanje, besplatnu zdravstvenu zaštitu, mirovinu i niz drugih socijalnih prava, a to je moguće zbog visokog nacionalnog dohotka i visokog standarda života. U razvijenim buržoaskim državama znatan dio poreznih sredstava upravo ide za zadovoljavanje zajedničkih potreba građana. To je s jedne strane tekovina organizirane borbe radničke klase, koja se putem sindikata i na drugi način izborila za svoja prava, a s druge strane i računice kapitaliste da mu samo obrazovan, zdrav i socijalno stabilan radnik može osigurati uvećavanje profita.

Isto tako i u *sistemima državnog socijalizma* (Sovjetski Savez i istočnoevropske zemlje) ove društvene funkcije obavljaju se *putem države*, budžeta; sredstva se koncentriraju i onda različitim administrativnim kanalima dijele. I u tim sistemima velika pažnja obraća se društvenom standardu kao jednoj od tekovina socijalističke revolucije te su i u tim sistemima postignuti značajni rezultati u stalnom povećanju društvenog standarda.

U usporedbi sa stepenom zadovoljavanja zajedničkih potreba i na Zapadu i na Istoku po nekim pitanjima (na primjer: dječja zaštita) zaostajemo i

relativno i apsolutno. Zbog toga se mnogo očekuje od novog sistema zadovoljavanja zajedničkih potreba koji uspostavljamo.

Nužno je utvrditi sve njegove funkcije, zadatke i složenost, te se *suprotstaviti određenim pojednostavljenim shvaćanjima* koja zanemaruju pojedine značajne funkcije. U tom smislu neprihvatljive su one tendencije koje u izgrađivanju novog sistema zadovoljavanja zajedničkih potreba ističu samo jednu njihovu stranu, a to je neposredni interes radnog čovjeka i građanina da udružuje sredstva za zadovoljavanje svojih dnevnih i neposrednih potreba. Svakako da je ta funkcija vrlo važna jer upravo ona treba stimulirati svakog radnog čovjeka da kroz zadovoljavanje svojih neposrednih, dnevnih potreba bude zainteresiran za funkcioniranje sistema u cjelini. Međutim, radni čovjek u osnovnoj organizaciji udruženog rada i u mjesnoj zajednici ne udružuju se u samoupravnu interesnu zajednicu, na primjer u zdravstvu samo radi liječenja sebe i svoje obitelji u svojoj ambulanti ili u svojoj općini nego i da bi zajedno sa drugim radnim ljudima *preuzeo brigu i odgovornost za ukupnu organizaciju i funkcioniranje zdravstva u cjelini*. Isto tako radni čovjek koji se udružuje u samoupravnu interesnu zajednicu obrazovanja ne udružuju se samo radi školovanja svoje djece niti samo radi svog obrazovanja i doškolanja, odnosno radi obrazovanja kadrova za potrebe svoje radne organizacije, iako je to jedna od bitnih funkcija — nego i zbog toga da *kao organizirani radni čovjek preuzme odgovornost za ukupno funkcioniranje sistema obrazovanja u cjelini*. Ukoliko ne bismo vidjeli i tu dimenziju samoupravnih interesnih zajednica, ukoliko ih ne bismo tako organizirali da one budu u stanju da vrše *značajne društvene funkcije* koje u svim modernim sistemima vrši država, onda bi one samo djelomično mogle preuzeti na sebe neke od funkcija države te bismo morali zadržati znatne funkcije države u razvoju nauke, kulture i naučnog istraživanja itd.

Prema tome, za ispravno shvaćanje i uspješno funkcioniranje samoupravnih interesnih zajednica bitno je da radni čovjek jasno vidi *svoj neposredan interes* za rješavanje svojih svakodnevnih problema i da zajedno s onim radnim ljudima koji mu pružaju dnevnu, neposrednu uslugu uspostavlja što neposrednije odnose u razmjeni rada, programiranju i razvoju i zadovoljavanju svojih potreba. Međutim, istovremeno on mora biti svjestan da se njegova ambulanta, njegova škola uključuju u *širi društveni sistem* zdravstva, obrazovanja, nauke itd. i da on *preuzima odgovornost za funkcioniranje sistema u cjelini*, prema tome da jedan dio sredstava mora dati za funkcioniranje sistema u cjelini.

S obzirom na takvu složenu funkciju, samoupravna interesna zajednica *mora se organizirati kao složeni sistem*. Sama riječ *sistem* samoupravne interesne zajednice nije utvrđena u Ustavu, ona se javila u zadnje vrijeme prilikom izrade zakona o samoupravnim interesnim zajednicama, odnosno prilikom usklađivanja stavova republika i pokrajina o bitnim pitanjima organiziranja i funkcioniranja samoupravnih interesnih zajednica. Međutim, iako se sama riječ *sistem* samoupravne interesne zajednice ne spominje u ustavnim odredbama, sadržaj koji se danas podrazumijeva pod riječju *sistem* razrađen je u Ustavu iako ne suviše precizno. Ustav govori o različitim stupnjevima organiziranja samoupravne interesne zajednice. On utvrđuje da se samoupravna interesna zajednica formira na teritorijalnom ili na funkcionalnom prin-

cipu, te da može svojom unutrašnjom organizacijom stvarati odgovarajuće jedinice ili osnovne zajednice, odnosno da se može udruživati u šire samoupravne interesne zajednice u savez ili udruženja samoupravnih interesnih zajednica. Na taj način Ustav je obuhvatio potrebu stepenastog organiziranja samoupravne interesne zajednice odnosno *systema samoupravne interesne zajednice* iako nije koristio samu riječ sistem. Međutim, treba reći da je prilikom utvrđivanja ustavne koncepcije samoupravnih interesnih zajednica bilo jasno rečeno da se utvrđuju samo osnovni principi te da će ih trebati razraditi zakonima i društvenim dogovorima i praksom. U razradi osnovnih ustavnih principa stalo se na stajalište da u svakom slučaju treba samoupravnu interesnu zajednicu organizirati u različitim stepenima organiziranja, zapravo da je treba organizirati kao složen sistem. Međutim, o načinu kako doći do sistema samoupravne interesne zajednice ne misli se jednako u svim republikama i pokrajinama.

RAZLIČITI NAČINI ORGANIZIRANJA SAMOUPRAVNE INTERESNE ZAJEDNICE KAO SLOŽENOG SISTEMA

U SR Hrvatskoj, polazeći od potrebe da se samoupravne interesne zajednice — kao integralni dijelovi jedinstvenog sistema — osnivaju na različitim stupnjevima interesnog organiziranja, osobita pažnja obraćana je ulozi i zadacima osnovne samoupravne interesne zajednice.

U stavovima Savjeta za društveno-politički sistem pri Izvršnom vijeću Sabora SR Hrvatske, o nekim pitanjima u vezi s osnivanjem, konstituiranjem i funkcioniranjem samoupravnih interesnih zajednica, o koncepciji osnovne samoupravne interesne zajednice se kaže:

»Osnovna samoupravna interesna zajednica, kao temeljni oblik interesnog organiziranja, ne može biti dovoljna samoj sebi, već je sastavni dio jedinstvenog sistema samoupravne interesne zajednice. Ali ni šira samoupravna interesna zajednica nije jednostavni zbir osnovnih samoupravnih interesnih zajednica. Svaka samoupravna interesna zajednica, bez obzira na kojoj razini je organizirana, mora imati svoje originalne funkcije utvrđene samoupravnim sporazumom, zakonom ili odlukom skupštine društveno-političke zajednice na osnovi zakona. Neprihvatljivo je stanovište koje zagovara da se samoupravnim sporazumom najprije utvrdi formiranje osnovnih interesnih zajednica, koje bi se zatim obavezno udruživale u šire samoupravne interesne zajednice i na njih prenosile prava i sredstva. Samoupravnim sporazumom o osnivanju ili udruživanju zakonom ili odlukom skupštine društveno-političke zajednice na osnovi zakona, moraju se istovremeno utvrditi prava i obaveze na svim stupnjevima interesnog organiziranja na jednom području, a to znači prava i obaveze svake samoupravne interesne zajednice — osnovne, općinske, gradске, funkcionalne i republičke.

Osnovna samoupravna interesna zajednica treba ispunjavati bitne uvjete i sadržavati bitne elemente potrebne za konstituiranje samoupravne interesne zajednice, jer se već u njoj sučeljavaju, integriraju i rješavaju osnovni interesi u oblasti zadovoljavanja osobnih i zajedničkih potreba.

Osnovna samoupravna interesna zajednica treba omogućiti da dođu do izražaja mnogobrojne inicijative radnih ljudi i osigurati njihovo pravo na što neposrednije odlučivanje o svim bitnim pitanjima vezanim za zadovoljavanje osobnih i zajedničkih potreba. Osim toga, osnovna samoupravna interesna zajednica veoma je značajna za osiguravanje uspješnog djelovanja cjelokupnog sistema samoupravne interesne zajednice.

U osnovnoj samoupravnoj interesnoj zajednici radni ljudi slobodno razmjenjuju rad, ostvaruju solidarnost i uzajamnost, utvrđuju programe zadovoljavanja pojedinih zajedničkih potreba i odlučuju o onim pravima i sredstvima koja su utvrdili samoupravnim sporazumom. U osnovnoj samoupravnoj interesnoj zajednici, kao temeljnom obliku organiziranja sistema samoupravne interesne zajednice, radni ljudi zauzimaju stavove o bitnim pitanjima o kojima se rješava u širim samoupravnim interesnim zajednicama, jer skupština osnovne samoupravne interesne zajednice ima funkciju delegacije koja šalje delegata u skupštinu šire samoupravne interesne zajednice. U osnovnoj samoupravnoj interesnoj zajednici radni ljudi razmatraju funkcioniranje cjelokupnog sistema samoupravne interesne zajednice i obavljaju druge poslove na način utvrđen samoupravnim sporazumom.

U tom smislu treba izmijeniti odgovarajuće odredbe nacрта zakona o formiranju samoupravnih interesnih zajednica. Osnovne samoupravne interesne zajednice predviđaju jedino nacrti zakona o obrazovanju i odgoju, kulturi i zdravstvu.

Osnovne samoupravne interesne zajednice, ovisno o području djelovanja za koje se organiziraju, osnivaju se na različitim razinama — za dvije ili više osnovnih organizacija udruženog rada, za više mjesnih zajednica, pri određenoj instituciji ili grupi institucija koje pružaju usluge, pri određenom objektu, na osnovi određenog programa rješavanja pojedinih zajedničkih potreba i slično.

Izuzetno se u pojedinim djelatnostima osnovne samoupravne interesne zajednice mogu osnivati na razini općine ili za više općina.«

Specifičnost ove koncepcije prije svega je u tome da se *mora* osnovati osnovna samoupravna interesna zajednica, da je ona *obavezno dio sistema* samoupravne interesne zajednice, te da svaki stupanj sistema samoupravne interesne zajednice ima svoje *originalne* funkcije.

Za razliku od navedene koncepcije u SR Hrvatskoj, u *svim drugim republikama i pokrajinama* do stepenastog nivoa organiziranja, odnosno do sistema samoupravne interesne zajednice, dolazi se na taj način da se na određenoj (*optimalnoj*) razini formira samoupravna interesna zajednica. Tako formirana samoupravna interesna zajednica onda organizira s jedne strane svoje osnovne zajednice ili jedinice (kao niže stupnjeve organiziranja, a s druge strane udružuje se u šire samoupravne interesne zajednice ili udruženja ili saveze samoupravnih interesnih zajednica.

Ove organizacione razlike mogu dovesti i do znatnih sadržajnih razlika ali i ne moraju. Da različite organizacione forme ne bi dovele do znatnih sadržajnih razlika u procesu međurepubličkog dogovaranja utvrđeno je, da u jednoj i u drugoj koncepciji treba osigurati: *prvo*, da radni ljudi što neposrednije odlučuju o zadovoljavanju svojih potreba bilo formiranjem osnov-

ne samoupravne interesne zajednice bilo formiranjem osnovne zajednice ili jedinice u okviru samoupravne interesne zajednice koja će se formirati oko određenih objekata ili na području mjesne zajednice ili za nekoliko osnovnih organizacija udruženog rada; *i drugo*, da se ostvaruje putem sistema samoupravne interesne zajednice *određeni stupanj uzajamnosti i solidarnosti*; *i treće*, da i jedan i drugi sistem bude *racionalan i efikasan* da omogući razmjenu rada, planiranje i što je moguće bolje zadovoljavanje zajedničkih potreba.

Čini se da je to moguće ostvariti i jednim i drugim vidom organiziranja sistema samoupravne interesne zajednice ako se osigura ostvarivanje navedenih zadataka.

Iako se radi o različitim organizacionim oblicima, iako se na različiti način dolazi do sistema samoupravne interesne zajednice, ako se utvrde približno ista prava odlučivanja u osnovnoj samoupravnoj interesnoj zajednici ili u osnovnoj jedinici ili osnovnoj zajednici, ako se radi o sličnom obimu solidarnosti, koji se ostvaruje sistemom samoupravne interesne zajednice, onda različiti organizacioni oblici nisu toliko bitni. Zbog toga se u dogovoru republika i zauzelo gledište da različiti nazivi i različiti principi organiziranja sistema samoupravne interesne zajednice ne ugrožavaju jedinstvo sistema. Osnovno je da se uspostavi takav institucionalni mehanizam koji će osigurati da se *zadovoljavanje određenih potreba obavlja na razini koja je optimalna* (osnovna samoupravna zajednica, općina, republika). U tom smislu logično je da se za one funkcije i za one potrebe koje je racionalno i efikasno i nužno rješavati na nivou federacije *omogućiti formiranje i na nivou federacije samoupravnih interesnih zajednica, udruženja ili saveza* republičkih odnosno pokrajinskih samoupravnih interesnih zajednica, ako na nivou federacije postoje zajednički interesi koji se mogu optimalno rješavati prvenstveno zajednički na razini federacije. Isto tako stalo se na stajalište da se mogu formirati samoupravne interesne zajednice, udruženja ili savezi, republičkih odnosno pokrajinskih samoupravnih interesnih zajednica za dvije ili više republika odnosno pokrajina. Posebno je značajno da se u privrednoj infrastrukturi, elektroprivredi, saobraćaju i vodoprivredi osnivaju samoupravne interesne zajednice na razini federacije ili za više republika, s obzirom na njihov izuzetan značaj za razvitak materijalne osnove društva. Ovako koncipiran sistem samoupravne interesne zajednice od osnovne samoupravne zajednice (odnosno jedinice) do republičke samoupravne interesne zajednice a negdje i do samoupravne interesne zajednice na razini federacije, osigurava s jedne strane neposredno učešće interesenata u utvrđivanju uvjeta i načina zadovoljavanja njihovih dnevnih potreba, ali i stabilan i racionalan sistem institucija koje mogu efikasno umjesto države voditi društvenu politiku u tim izuzetno značajnim oblastima za razvoj društva u cjelini.

O ODNOSIMA DRŽAVE I SAMOUPRAVNE INTERESNE ZAJEDNICE

Predviđeni institucionalni sistem samoupravne interesne zajednice koji se uspostavlja, odnosno sistem delegacija — delegata, skupština i drugih organa (koje ne treba opisivati i objašnjavati, jer su poznati iz upravo prove-

dene javne rasprave o zakonima o samoupravnim interesnim zajednicama) koji će se organizirati od osnovne organizacije udruženog rada i mjesne zajednice, preko općine do republike, odnosno federacije, *dovoljno je institucionalno izgrađen*, čvrst i stabilan da može bez većih rizika preuzeti utvrđivanje društvene politike u oblasti zadovoljavanja zajedničkih potreba, zamjenjujući državu odnosno preuzimajući njene funkcije.

Postavlja se pitanje da li u tom procesu preuzimanja funkcija države, odnosno u procesu deetatizacije, postoji opasnost od nove etatizacije, odnosno opasnost da se novi institucionalni mehanizam zamjenjujući državu i sam etatizira.

Može se pitati i da li je opravdano upozoravati na tu opasnost još prije nego što su samoupravne interesne zajednice konstituirane, u vrijeme kad one tek treba da počnu funkcionirati, kada još nisu niti počele preuzimati funkcije države.

U odgovoru na jedno i drugo pitanje treba poći od analize ustavnih odredbi, od sadašnjih tendencija u transformaciji funkcija države u ovoj oblasti, ali i od dosta širokih mogućnosti intervencije države u ovoj oblasti koje je Ustav prepustio da se detaljnije razrade zakonima. U tom smislu treba analizirati dosadašnje rasprave o zakonodavstvu u ovoj oblasti i rješenja koja se nude i određene tendencije koje su se javile u diskusijama i pripremama za konstituiranje samoupravnih interesnih zajednica, posebno o utvrđivanju nadležnosti skupština samoupravnih interesnih zajednica. Pored toga nužno je utvrditi i tendencije koje se javljaju u utvrđivanju međusobnih odnosa skupština društveno-političkih zajednica, izvršnih organa skupština, uprave i samoupravnih interesnih zajednica, njenih organa i stručnih službi. Tu svakako spada i način uključivanja skupština samoupravnih interesnih zajednica u funkcioniranje novih skupština društveno-političkih zajednica.

Tek na osnovu uočavanja svih tih tendencija moguće je dati odgovore na postavljena pitanja.

Ustav otvara znatne, može se reći čak vrlo velike mogućnosti interveniranja države u zadovoljavanju zajedničkih potreba. Koliko će se te mogućnosti ostvariti, ovisi prije svega o zakonodavstvu, jer Ustav daje mogućnost da se šire zakonodavstvom utvrde i razrade funkcije države. On daje mogućnost da se djelatnost u cjelini i pojedini poslovi samoupravne interesne zajednice proglašaju djelatnošću od *posebnog društvenog interesa*.

U svim republikama i pokrajinama donošenjem zakona o samoupravnim interesnim zajednicama Ustavne mogućnosti ugrađivanja uloge države *maksimalno se koriste*.

Skoro sve djelatnosti za koje se osnivaju samoupravne interesne zajednice (gotovo dvadeset vrsta) zakonima ili odlukama skupštine općine na osnovu zakona, odnosno statuta općine proglašavaju se za djelatnosti od posebnog društvenog interesa. Na taj se način *otvaraju vrlo široke mogućnosti intervencija države u svim samoupravnim interesnim zajednicama*.

Proglašavanjem djelatnosti samoupravne interesne zajednice za djelatnost od posebnog društvenog interesa, država odnosno skupštine društveno-političkih zajednica pored ostalog dobivaju slijedeće mogućnosti intervencije u oblasti zadovoljavanja zajedničkih potreba: propisivanje obaveze osnivanja

samoupravne interesne zajednice za određenu oblast zadovoljavanja zajedničkih potreba i obaveznog plaćanja doprinosa, pravo osnivanja samoupravne interesne zajednice i utvrđivanja stope doprinosa ako se samoupravno ne organizira samoupravna interesna zajednica, pravo donošenja odluke o obaveznom pristupanju samoupravnoj interesnoj zajednici i plaćanju doprinosa za one interese koji nisu prihvatili samoupravni sporazum, pravo potvrđivanja samoupravnog sporazuma i statuta samoupravne interesne zajednice itd.

Ako se tome doda da postoje tendencije formiranja i novih samoupravnih interesnih zajednica u različitim oblastima udruživanja sredstava i njihovog proglašavanja za djelatnost od posebnog društvenog interesa, postoje realne opasnosti da se *ustavne odredbe u praksi preširoko tumače i u određenom smislu zloupotrebe, odnosno da se pronadu novi kanali intervencije države u udruživanju sredstava odnosno u propisivanju udruživanja sredstava*, čime bi se ozbiljno ugrozila osnovna ustavna prava radnika i ostvarivanje samoupravne koncepcije zadovoljavanja zajedničkih potreba. Zbog toga je nužno, s jedne strane ne samo onemogućiti da se pod firmom samoupravnih interesnih zajednica stvaraju mogućnosti za intervenciju države u različitim oblicima udruživanja sredstava, nego i *preispitati da li je opravdano tako široko proglašavati djelatnosti samoupravnih interesnih zajednica od posebnog društvenog interesa*.

Pored toga treba veliku pažnju obratiti ugrađivanju i primjeni *obrambenih mehanizama* u sistemu, kojima bi se ipak ograničile i u ovakvoj situaciji intervencije države svuda tamo gdje one nisu neophodne. To se prije svega misli na slijedeće tri grupe obrambenih mehanizama:

1. Treba osigurati da se dosljedno u praksi primjenjuju ustavne odredbe da i u slučaju kada se radi o samoupravnim interesnim zajednicama čija je djelatnost od posebnog društvenog interesa, država može intervenirati samo onda ako su *prethodno iscrpljene sve mogućnosti samoupravnog organiziranja* samoupravne interesne zajednice. Takve odluke u principu treba da budu privremene, odnosno da vrijede dok se samoupravne interesne zajednice ne konstituiraju samoupravnim sporazumom ili udruživanjem interesenata.

2. Pravo da društveno-politička zajednica može odlukom odnosno zakonom propisati obavezno udruživanje u samoupravnu interesnu zajednicu, treba ograničiti samo za one organizacije udruženog rada i druge samoupravne organizacije i zajednice koje nisu prihvatile samoupravni sporazum, i *ako time nanose štetu drugim* organizacijama i zajednicama ili onemogućavaju provođenje zakona ili na zakonu osnovane odluke skupštine odgovarajuće društveno-političke zajednice. U tom slučaju, u pravilu, odluka odgovarajuće skupštine društveno-političke zajednice, odnosno zakon, mora polaziti od postignutog sporazuma koji je prihvatila većina radnih ljudi u većini osnovnih organizacija udruženog rada.

3. Treba precizno utvrditi funkcije države u *zaštiti ostvarivanja samoupravnih odnosa* i pravo i oblike njene intervencije u slučajevima kada ne dođe do ostvarivanja utvrđenih prava i obaveza bilo na osnovu samoupravnog sporazuma bilo na osnovu zakona ili odluke nadležne skupštine društveno-političke zajednice na osnovi zakona.

Prilikom izgrađivanja novog institucionalnog mehanizma zadovoljavanja zajedničkih potreba velike diskusije vođene su oko načina utvrđivanja obaveza. Bilo je mnogo zahtjeva da Ustav odnosno zakon utvrdi obavezu da kada većina onih koji formiraju samoupravnu interesnu zajednicu prihvati samoupravni sporazum o osnivanju samoupravne interesne zajednice odnosno o udruživanju sredstava *on automatski važi za sve bez obzira da li su ga prihvatili ili ne. Takvi prijedlozi nisu prihvaćeni, jer bi to, u krajnjoj liniji ipak značilo etatiziranje samoupravnog sporazuma, odnosno ne bi dovodilo do novih samoupravnih društvenih odnosa, nego do širenja u biti državne intervencije putem novih institucija i formi organiziranja.* U tom smislu samoupravni sporazum obavezuje samo potpisnike, a da bi sistem bio racionalan i efikasan, jer se radi o ostvarivanju širih društvenih interesa ostavljena je široka mogućnost intervencije države svuda tamo gdje radi ostvarivanja širih društvenih interesa treba propisati određene obaveze za one koji se nisu samoupravno organizirali.

Bez obzira na njihovu demokratičnost, sve one odluke kada većina propisuje i nameće određene obaveze manjini, ipak su u krajnjoj liniji akti prisile odnosno vlasti, a time i oblik intervencije države. Zato kada bi se utvrđivala takva prava samoupravnim sporazumom ili odlukom skupštine samoupravne interesne zajednice, onda bi se htjeli to ili ne novi samoupravni instituti etatizirati odnosno postali novi oblik funkcioniranja države. Skreće se pažnja na takve tendencije zbog toga jer se još pod vidom efikasnosti samoupravljanja zapravo traži širenje funkcija države etatiziranjem novih samoupravnih institucija. Kako se odnos između samoupravljanja i države u našoj praksi često zamućuje, nužno je i u oblasti zadovoljavanja zajedničkih potreba precizno utvrditi odnose između samoupravljanja i države. *Svaka nepreciznost i nedorečenost u tim odnosima ne samo da dovodi do zbrke, nego snagom inercije staroga koje želi poprimiti nove organizacione forme objektivno jača funkciju države i njenu intervenciju pod firmom izgrađivanja novih samoupravnih institucija i odnosa.*

Međutim, upravo zbog toga što treba inzistirati na *čistoći* samoupravnih odnosa i razgraničavanju funkcija vlasti i samoupravljanja, iako i funkcija vlasti proizlazi iz samoupravljanja odnosno od samoupravno organiziranih radnih ljudi, bilo je nužno dosta precizno utvrditi funkcije države, ne samo kao instrumenta zaštite efikasnog funkcioniranja samoupravnog sistema, nego i kao društvene sile organizirane radničke klase koja osigurava ostvarivanje društvenih interesa ako se oni ne ostvaruju na samoupravni način odnosno ako se različiti organi, institucije, organizacije i zajednice ne pridržavaju određenih prava i obaveza. Zbog svega toga bilo je *nužno da se u početku izgrađivanja novih samoupravnih društvenih odnosa u oblasti zadovoljavanja zajedničkih potreba formiranjem samoupravnih interesnih zajednica zakonima osigura ostvarivanje osnovnih prava i obaveza radnih ljudi te utvrde takvi institucionalni mehanizmi koji će garantirati razvoj samoupravnih odnosa*, te onemoguće određene deformacije koje bi se mogle javiti ako bismo se oslonili na spontano samoorganiziranje. Radi se o vrlo složenim odnosima, o novim institucijama u uvjetima kada odnos snaga u svim sredinama nije u korist samoupravljanja. Zbog toga prevladala su stajališta da zakonima treba šire

razraditi cijelu problematiku osnivanja i funkcioniranja samoupravnih interesnih zajednica.

Iz svega iznesenog može se zaključiti da su upravo dosta precizni i *na izgled široki i sveobuhvatni zakoni a posebno precizna razrada funkcije države u ovoj oblasti značajan faktor koji treba znatno suziti mogućnosti etatiziranja i birokratiziranja samoupravnih interesnih zajednica.*

Samim tim što su precizno navédene funkcije države su i ograničene.

Pitanje je i nije li uključivanje skupština samoupravnih interesnih zajednica kao ravnopravnih domova u odgovarajuće skupštine društveno-političkih zajednica također jedan kanal koji će uticati na etatiziranje samoupravnih interesnih zajednica. Iako formalno gledano samo uključivanje skupština samoupravnih interesnih zajednica u skupštine društveno-političkih zajednica znači u određenoj mjeri njihovo etatiziranje jer one *postaju i organi vlasti u rješavanju određenih problema iz nadležnosti skupštine društveno-političke zajednice, njihovo uključivanje u skupštinski sistem ima upravo obrnuti zadatak; ono je jedan od bitnih oblika podrštvljenja i mijenjanja karaktera funkcija vlasti, odnosno ono je oblik uključivanja samoupravne strukture u samo funkcioniranje države.*

Kako skupštine samoupravnih interesnih zajednica nemaju samostalnu nadležnost u donošenju odluka, kako uvijek odlučuju u ravnopravnoj nadležnosti s vijećem udruženog rada ili drugima nadležnim vijećima, odnosno budući da, ako nema usaglašenih stavova između skupštine samoupravnih interesnih zajednica i vijeća udruženog rada, konačnu privremenu odluku donosi vijeće udruženog rada, funkcija skupština samoupravnih interesnih zajednica u odlučivanju u skupštini nadležne društveno-političke zajednice nije u sudjelovanju u funkcijama vlasti nego prvenstveno u izražavanju i demokratskom konfrontiranju određenih interesa.

Prema tome, iako su formalno sastavni dio sistema vlasti, kao ravnopravno vijeće skupština društveno-političke zajednice, uključivanje skupština samoupravnih interesnih zajednica u odlučivanje u skupštine društveno-političkih zajednica ima prvenstveno funkciju mijenjanja i same strukture i karaktera skupština društveno-političkih zajednica, one su prvenstveno faktor podrštvljavanja vršenja određenih funkcija vlasti, koje su u svim do sada poznatim društvenim sistemima bile i ostale klasične državne funkcije.

Odnosi organa države i samoupravnih interesnih zajednica isprepliću se i na nizu drugih područja djelovanja samoupravnih interesnih zajednica.

Samoupravne interesne zajednice preuzimaju *obavljanje niza upravnih i drugih poslova* koje su do sada obavljali upravni organi i društveno-političke zajednice. Takva koncepcija u skladu je s novim Ustavom na osnovi kojega se određeni upravni i izvršni *poslovi prenose u nadležnost samoupravnih organizacija i institucija.**

U provođenju te nove koncepcije, s obzirom na to da će samoupravne interesne zajednice u *nizu oblasti upravljati cjelokupnom djelatnošću i pro-*

* Tako na primjer, u nacrtu zakona o Saveznoj upravi predviđa se da se vršenje pojedinih upravnih poslova i ovlaštenja povjeri pojedinim organizacijama udruženog rada i drugim samoupravnim organizacijama i zajednicama, društvenim organizacijama, udruženjima građana i drugim organizacijama. U takvom slučaju te organizacije i zajednice imaju u pogledu samostalnosti u radu, odgovornosti, javnosti rada, ravnopravnosti jezika naroda i narodnosti i obezbjeđivanja efikasnog rada isti položaj kao i organi uprave (čl. 16 i 33).

voditi politiku utvrđenu zakonima, vrlo je važno što prije utvrditi odnose između organa uprave i odgovarajućih organa samoupravne interesne zajednice i osigurati takve organizacione oblike izvršnih i upravnih organa koji će u najvećoj mjeri osigurati potrebnu koordinaciju u radu.

Posebno je značajno da se organi uprave osposobe za vršenje nadzora nad zakonitošću rada u pojedinim djelatnostima samoupravnih interesnih zajednica (putem inspekcija ili na drugi način).

Da bi samoupravne interesne zajednice mogle obavljati poslove koje na njih prenosi država potrebno je organizirati odgovarajuće *stručne službe* koje mogu na najracionalniji i najdjelotvorniji način odgovoriti zahtjevima koji se pred njih postavljaju. U slučajevima kada stručne službe samoupravne interesne zajednice donose *prvostepena rješenja o ostvarivanju konkretnih prava radnih ljudi nužno je da skupštine samoupravnih interesnih zajednica detaljno razrade principe ostvarivanja tih prava*, te da se izgradi sistem ostvarivanja konkretnih prava u kome će u drugostepenom postupku odlučivati posebni organi skupštine samoupravne interesne zajednice. U rješavanju tih prava trebat će na odgovarajući način ugraditi i *ulogu sudova*, odnosno osigurati da akti samoupravne interesne zajednice kojima se rješava o pravima utvrđenim u samoupravnoj interesnoj zajednici podliježu sudskoj kontroli.

Za funkcioniranje novog sistema u cjelini, a posebno za precizno utvrđivanje odnosa državnih organa i samoupravnih interesnih zajednica posebno je značajno precizno utvrditi međusobne odnose *izvršnog organa skupštine društveno-političke zajednice i samoupravne interesne zajednice*.

Ustav SFRJ utvrdio je odgovornost izvršnih organa skupština društveno-političkih zajednica za stanje u društveno-političkoj zajednici. Da bi oni tu odgovornost mogli u praksi ostvarivati, prava i obaveze *izvršnih vijeća* skupština društveno-političkih zajednica, *moraju biti precizno utvrđeni s obzirom na izvršavanje politike samoupravnih interesnih zajednica i na rad stručnih službi samoupravnih interesnih zajednica*. Ta prava i obaveze treba utvrditi u zakonima i statutima. U utvrđivanju međusobnih odnosa, polazeći od potrebe koordinacije rada i radi utvrđivanja odgovornosti samoupravnih interesnih zajednica i sprečavanja njihovog etatiziranja treba otvoriti mogućnosti i razraditi različite *sisteme povezivanja inokosnog organa* skupštine samoupravne interesne zajednice s izvršnim vijećem skupštine društveno-političke zajednice. To povezivanje može se ostvariti na različite načine: uključivanjem inokosnog organa skupštine samoupravne interesne zajednice (posebno najvažnijih interesnih zajednica) u sastav izvršnog vijeća skupštine društveno-političke zajednice, davanje prava člana izvršnog vijeća skupštine društveno-političke zajednice inokosnom organu skupštine samoupravne interesne zajednice u raspravi i odlučivanju o pitanjima od interesa za samoupravnu interesnu zajednicu, uključivanje inokosnih organa skupština samoupravnih interesnih zajednica u radna tijela izvršnog vijeća, skupštine društveno-političke zajednice itd.

Iz svega navedenog vidljivo je da postoje brojni problemi preciznog utvrđivanja odnosa između države i samoupravnih interesnih zajednica, odnosno da za ukupno funkcioniranje novog sistema treba u njegovom izgrađivanju ovim pitanjima obratiti posebnu pažnju.

O NOVOM SISTEMU SAMOUPRAVNOG PLANIRANJA I ULOZI DRŽAVE U UTVRĐIVANJU DRUŠTVENO-EKONOMSKIH ODNOSA

Zbog značenja društvenih djelatnosti (službi) za funkcioniranje samoupravnog socijalističkog sistema u cjelini, zbog povezanosti i uzajamne zavisnosti između društvenih djelatnosti i privrede, zbog toga što samoupravne interesne zajednice preuzimaju obavljanje niza društvenih poslova koje je do sada vršila država, zato što u samoupravnim interesnim zajednicama treba da se ostvare brojna ustavna prava radnih ljudi i građana, uspostavljanje novih samoupravnih društveno-ekonomskih odnosa u funkcioniranju novog sistema, *ne može se ostvariti bez izgrađivanja novog sistema planiranja*, odnosno bez čvrstog povezivanja i integriranja putem samoupravnog planiranja ovih djelatnosti u društvene planove društveno-političkih zajednica.

U svim dosadašnjim raspravama o koncepciji samoupravnih interesnih zajednica, iako se tek počinje raditi na novom saveznom zakonu o osnovama društvenog planiranja koji treba razraditi novu ustavnu koncepciju planiranja u integralnom samoupravnom socijalističkom sistemu, izuzetna pažnja obraća se utvrđivanju uloge planiranja u uspostavljanju novih društveno-ekonomskih odnosa u zadovoljavanju zajedničkih potreba.

Iako je dosta teško u vrijeme kada tek počinju rasprave o novom sistemu planiranja u cjelini, nešto više reći o tom sistemu iz aspekta planiranja u samoupravnim interesnim zajednicama pokušat ćemo uza sve potrebne ograde *razraditi neke osnovne elemente koncepcije planiranja u samoupravnim interesnim zajednicama*.

U novom sistemu planiranja postoje tri osnovne skupine subjekata planiranja:

1. osnovne organizacije udruženog rada, odnosno radne organizacije i složene organizacije udruženog rada,
2. samoupravne interesne zajednice svih vrsta i svih razina organiziranja,
3. društveno-političke zajednice.

Samoupravnim sporazumima i društvenim dogovorima i zakonom utvrdit će se minimum jedinstvene metodologije za dani stupanj samoupravnog organiziranja i planiranja. Pored obaveze da sve samoupravne organizacije, institucije i društveno-političke zajednice moraju donositi plan i izvršavati plan, utvrđuje se i obaveza *usklađivanja* planova. U pravilu to usklađivanje planova vrši se samoupravnim sporazumima. Usklađivanje planova ide po nekoliko linija. Organizacije udruženog rada usklađuju planove na osnovu međuzavisnosti (proizvođači sirovina, prerađivači, potrošači, trgovina, banke). Privreda i društvene djelatnosti (službe) dužni su također da međusobno usklađuju planove. Na taj način razvoj nauke, obrazovanja, kulture, zdravlja, treba sve više da postaje sastavni dio razvoja udruženog rada u cjelini.

Radni ljudi udruženi u samoupravnu interesnu zajednicu donose svoje planove rada i razvoja na osnovu: 1. planova i programa* organizacija udruženog rada (korisnika usluga); 2. planova i programa rada organizacija udruženog rada (koje pružaju usluge); 3. planova mjesnih zajednica.

Tako utvrđen plan samoupravne interesne zajednice usklađuje se sa društvenim planom i postaje sastavni dio plana općine ili druge odgovarajuće društveno-političke zajednice.

U nastajanju takvog plana pretpostavlja se funkcioniranje sistema stalnog demokratskog konfrontiranja i usklađivanja interesa svih navedenih faktora.

U navedenom sistemu planiranja u samoupravnim interesnim zajednicama izuzetno značenje ima takozvana *opća bilanca sredstava*. Ona je sastavni i bitni dio društvenog plana svake društveno-političke zajednice za određeno srednjoročno plansko razdoblje a sadrži ukupna (globalna) sredstva za sve vrste zajedničkih potreba te utvrđuje osnovne proporcije raspodjele tih sredstava na pojedine vrste zadovoljavanja zajedničkih potreba, ali samo za standardni nivo potreba.**

U nacrtu prijedloga zakona o financiranju općih društvenih i zajedničkih potreba*** o općoj bilanci se između ostaloga kaže:

»Svaka društveno-politička zajednica sastavlja opću bilancu sredstava za financiranje zajedničkih i općih društvenih potreba.

U općoj bilanci društveno-političke zajednice iskazuju se sva sredstva za financiranje zajedničkih i općih društvenih potreba i njihov raspored na samoupravne interesne zajednice, budžet i ostale korisnike društvenih sredstava.

Opća bilanca je osnova za unapređivanje obaveza radnika i drugih radnih ljudi, te organizacija udruženog rada za financiranje zajedničkih i općih društvenih potreba i okvir za utvrđivanje visine sredstava samoupravnih interesnih zajednica, i ostalih korisnika društvenih sredstava.

Takvim odredbama *država može dobiti još jedan značajan instrument uticaja na utvrđivanje konkretne politike zadovoljavanja zajedničkih potreba, ako se ne bi osiguralo da opća bilanca sredstava stvarno bude izraz samoupravnog planiranja.*

Zbog toga je od izuzetnog značenja način njenog donošenja. Od toga tko je donosi, kako nastaje i kakve obaveze uspostavlja u krajnjoj liniji zavisi da li će u utvrđivanju bitnih odnosa glavnu riječ imati udruženi radnici ili organi države. U određenoj fazi donošenja planova samoupravnih interesnih

* U prvim raspravama o osnovama Saveznog zakona o planiranju koji će se donijeti, prave se razlike između pojma plan i program. Program, ukratko rečeno, sadrži osnovne orijentacije razvoja koje u pravilu nisu obavezne odnosno koje su prognoza razvoja. Nasuprot tome plan treba imati svaka samoupravna organizacija i institucija, jer bez plana jednostavno ne može poslovati, ne mogu se trošiti sredstva. Plan nastaje samoupravnim sporazumom i on nizom svojih odredbi obavezuje, on može predviđati i određeni instrumentarij koji treba osigurati ostvarivanje planiranih odnosa. Posebno treba istaći da će planovi sadržavati kao svoj sastavni dio određene bilance o materijalnim sredstvima.

** Izraz standardni nivo potreba nastao je dogovorom republika i pokrajina u usklađivanju politike u zadovoljavanju zajedničkih potreba, a označava onaj obim zadovoljavanja potreba koji se garantira svakom članu samoupravne interesne zajednice. Prema tome, to su ona sredstva koja se na osnovu principa uzajamnosti i solidarnosti udružuju u samoupravnu interesnu zajednicu i onda solidarno troše bez obzira koliko je tko udružio sredstava, kako bi se osiguralo dogovoreno standardno zadovoljavanje nivoa zadovoljavanja pojedinih zajedničkih potreba za svakog člana samoupravne interesne zajednice na svim razinama organiziranja.

*** Republički sekretariat za financije Zagreb, studijoni 1074

zajednica i njihovog materijalnog usklađivanja, utvrđuje se prijedlog opće bilance sredstava i globalna materijalna raspodjela sredstava (u pravilu na osnovi alternativnih varijanti) o kojoj se *neposredno izjašnjavaju radni ljudi u osnovnim organizacijama udruženog rada.*

Tako usvojena bilanca sredstava okvir je na osnovi kojeg se posebnim samoupravnim sporazumima udružuju sredstva u pojedine samoupravne interesne zajednice odnosno na osnovi kojeg skupština društveno-političkih zajednica zakonom ili odlukom na osnovi zakona propisuje obavezno udruživanje i visinu doprinosa.*

U takvom sistemu planiranja od izuzetne je važnosti upravo *utvrđivanje standardnih (dogovorenih) potreba* u cjelini i po pojedinim vrstama. Zbog razlika u razvijenosti i drugih morat će se usklađivati i različiti interesi između radnih ljudi u razvijenim i nerazvijenim područjima, odnosno trebat će *pronaći optimalna rješenja* i oduprijeti se s jedne strane pritisku da se taj standardni nivo potreba *previše poveća*, odnosno s druge strane da se *previše smanji*. Trebat će naći rješenja koja će osiguravati takav obim solidarnosti i prelijevanja sredstava koja će stimulirati one koji stvaraju veći dohodak, da veća sredstva izdvajaju za dodatni standard zadovoljavanja pojedinih zajedničkih potreba, a da se istovremeno osigura takav nivo solidarnosti koji će osigurati da se i u nerazvijenim područjima osigura takav obim zadovoljavanja zajedničkih potreba koji neće radne ljude dovesti u neravnotežan položaj u ostvarivanju osnovnih ustavnih prava.

Ako je riječ o samoupravnim interesnim zajednicama čija je djelatnost od posebnog društvenog interesa i ako ne dođe do udruživanja sredstava na standardni (odgovarajući) obim sredstava, skupština društveno-političke zajednice može zakonom ili odlukom na osnovi zakona propisati obavezu plaćanja.

Iznad standardnog nivoa potreba odluke se donose isključivo na samoupravni način i obavezuju samo one koji su ih donijeli, odnosno društveno-politička zajednica ne može takve obaveze propisati za one koji ih nisu dobrovoljno prihvatili. Ovakav mehanizam planiranja i utvrđivanja društveno-ekonomskih odnosa osigurava da radnici za dulji vremenski period u skladu s razvojnom politikom svoje radne organizacije i zajednice i materijalnim mogućnostima utvrđuju ukupnu politiku zadovoljavanja zajedničkih potreba, *odlučujući o ukupnim sredstvima i njihovoj namjeni.*

Zbog toga pred radnike treba ići s ukupnim bilancama sredstava za sve zajedničke potrebe odnosno za sve samoupravne interesne zajednice. Takvim odlučivanjem radnici istovremeno odlučuju i o stupnju solidarnosti na razini općine odnosno republike u zadovoljavanju pojedinih zajedničkih potreba, ali i o onim dodatnim svojim potrebama za koje će udružiti dodatna sredstva.

* »Kada se ne postigne samoupravni sporazum o udruživanju sredstava za određene djelatnosti od posebnog društvenog interesa za koje su osnovane samoupravne interesne zajednice, a zakonom je, odnosno na zakonu zasnovanom odlukom skupštine društveno-političke zajednice, utvrđena obaveza osnivanja samoupravne interesne zajednice i propisana obaveza plaćanja doprinosa toj zajednici, odluku o sredstvima, njihovom udruživanju i visini doprinosa utvrdit će skupština društveno-političke zajednice u ravnopravnoj nadležnosti sa skupštinom samoupravne interesne zajednice.

Visina doprinosa utvrđena na taj način odnosi se samo na ona sredstva koja se garantiraju za dogovoreni, odnosno utvrđeni standardni nivo potreba. Ostala sredstva mogu se udružiti samo na temelju suglasnosti onih koji sredstva udružuju.«

(Citat iz stavova o nekim pitanjima u vezi s osnivanjem, konstituiranjem i funkcioniranjem samoupravnih interesnih zajednica — Savjeta za društveno-politički sistem pri Izvršnom vijeću Sabora SR Hrvatske.)

Da bi se ostvarili novi samoupravni društveno-ekonomski odnosi nije samo bitno da radnici odgласaju i usvoje opću bilancu sredstava. Isto tako bitno je osigurati da odlučuju o tome koja će prava s tim sredstvima koja udružuju steći i kakve će usluge dobiti.

Tek na osnovu utvrđivanja prava i obima zadovoljavanja standardnih potreba u cjelini i po vrstama odnosno tek na osnovi *dogovaranja cijena usluga* koje će se platiti radnim ljudima u organizacijama udruženog rada koje pružaju usluge, radnici mogu stvarno odlučivati o sredstvima koja udružuju. To, na primjer, znači da će za samoupravnu interesnu zajednicu zdravstvene zaštite trebati utvrditi prava iz oblasti zdravstvenog osiguranja s jedne strane, ali isto tako i novčani izraz ostvarivanja tih prava odnosno cijenu usluga zdravstvenih ustanova.

Osnovni zadatak osnivanja samoupravnih interesnih zajednica nije samo u stvaranju uvjeta da radni ljudi odlučuju o sredstvima za zajedničke potrebe u cjelini i za pojedine namjene, nego i da na osnovi slobodne razmjene rada odlučuju i o kvaliteti i cijeni usluga koje dobivaju.

U samoupravnoj interesnoj zajednici pružaju se putem slobodne razmjene rada različite mogućnosti da se *konfrontacijom interesa korisnika i davalaca usluga utvrdi struktura, obim i karakter cijena usluga*. Samoupravna interesna zajednica treba biti svojevrsno »specifično tržište« na kojem radni ljudi u organizacijama udruženog rada društvenih službi, društveno vrednuju rezultate svog rada, ostvaruju dohodak i neposredno razmjenjuju rad s korisnicima usluga koji njihov rad financiraju. Bez utvrđivanja cijena usluga ta funkcija samoupravnih interesnih zajednica ne bi se mogla obavljati.

Na osnovi dosadašnjih rasprava, cijena usluga treba pored troškova poslovanja, pored sredstava za osobni dohodak i zajedničku potrošnju sadržavati i jedan dio sredstava za proširenu reprodukciju koji služi za modernizaciju. Za izgradnju novih kapaciteta (na primjer novih bolnica, škola itd.) sredstva bi udruživali korisnici usluga posebnim samoupravnim sporazumom. Za krupne investicije sredstva mogu dati i društveno-političke zajednice.

U cijelom tom poslu planiranja, utvrđivanja cijena usluga, u onoj mjeri u kojoj ne bude funkcionirao novi samoupravni mehanizam, ili će se zadržati stari etatistički odnos, ili će htjeti to ili ne stvarno jačati funkcija države etatizacijom novih samoupravnih institucija.

ZDRAVKO TOMAC

DESTATISATION AND THE DANGER OF NEW STATISATION
IN THE SATISFACTION OF COMMON NEEDS

SUMMARY

Unlike all other contemporary political systems (in capitalism as well as in state socialism), in which the functions of the state in the satisfaction of common needs are strengthening, the establishment of self-managing communities of interest is the first attempt at the financing and running of social activities (services) as part of the function of associated labour, with a considerable reduction of the state's functions and role.

The author analyzes the institutional mechanism of self-managing communities of interest, their principal functions and organisational structure, and the relations between the state and the self-managing communities of interest.

Special reference is made to the relations among the assemblies of socio-political communities, the executive councils, the state administration and the self-managing communities of interest, to the main trends in legislation, to the planning system in the self-managing communities of interest etc.

The author warns of the danger that the new institutional mechanism, which is taking over the functions of the state, may itself become prey to statisation, or that old statist relations might arise in the new forms and institutions, e.g. in planning, general balance of resources, self-management agreements etc.

To prevent this, it is essential to define in precise terms the functions of the state. The main functions of the state are mentioned under the conditions of the operation of self-managing communities of interest.

Prevela Vesna Grbin